

УДК 37.013.42

МІСТЕЧКО ВІЛЛЕТ ЯК ВІДКРИТА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА У ФРАНЦІЇ

Тетяна Харченко

*Луганський державний педагогічний університет імені Тараса Шевченка
вул.Оборонна,2, 91011 Луганськ, Україна*

Стаття містить розгорнуту характеристику французької середньої школи як відкритої соціально-педагогічної системи, яка вступає у взаємодію з позакласними й позашкільними організаціями, державою, громадськими організаціями.

Ключові слова: соціальне середовище, взаємодія школи й соціального середовища, соціалізація підлітків.

В умовах глибоких політичних, економічних і соціальних змін в усіх галузях життя сучасного українського суспільства виникла необхідність виробити якісно нові підходи до виховного процесу. Сьогодні стає все більш очевидно, що виховання підростаючого покоління відбувається не лише в результаті цілеспрямованої педагогічної діяльності, але й під впливом самого життя, навколишньої дійсності, середовища. Не виникає також сумніву в тому, що все більш важливу роль у формуванні особистості відіграють соціальні фактори, вплив яких в окремих випадках є сильнішим за вплив цілеспрямованого виховання.

У нашій країні школа упродовж довгого часу розглядалася як єдиний соціальний інститут, що відповідає перед державою за виховання дітей. Соціальні зв'язки школи були орієнтовані переважно на покращення власного навчально-виховного процесу. Об'єктивний аналіз накопиченого досвіду дає змогу стверджувати, що такий підхід не дав позитивних результатів. Тому в сучасній педагогічній науці особливої актуальності набуває проблема організації цілісного виховного процесу, забезпечення тісної єдності школи й соціального середовища.

Розв'язання цього завдання неможливе без ретельного вивчення передового педагогічного досвіду розвинених країн світу. Звернення до досвіду високорозвинених країн, які мають сформовані традиції в галузі інтеграції всіх виховних сил суспільства у справі формування підростаючих поколінь, дають можливість виявити позитивні й негативні моменти в організації вітчизняного виховного процесу, обґрунтувати шляхи його вдосконалення.

Значних успіхів в об'єднанні виховного потенціалу школи й соціального середовища останнім часом досягла Франція.

Педагогічні досягнення Франції привертають увагу багатьох вітчизняних учених. Серед них: Г.Єгоров, Л.Зязюн, Н.Лавриченко, А.Максименко, О.Сухомлинська, А.Шевченко, Т.Швець. Найбільш відомими популяризаторами теоретичних і практичних розробок французької педагогіки на пострадянському просторі є Б.Вульфсон, О.Джуринський, О.Лисова, З.Малькова. Вивченню окремих аспектів французької системи освіти й виховання присвячені дисертаційні роботи російських учених Н.Бобрової, А.Валієва, О.Кузнецова, М.Пунегової, О.Орехової, О.Рішар. Актуальність проблеми створення цілісного виховного процесу для вітчизняної практики, посиленій інтерес учених до закордонного досвіду організації навчально-виховного процесу й зумовили присвятити означену статтю вивченню французького досвіду створення безперервного виховного процесу учнів. Відповідно до мети нами було поставлене таке завдання: вивчити роль позакласного й позашкільного виховання в сучасній Франції, яке здійснюється в експериментальних відкритих школах, інтегрованих культурно-освітніх центрах, центрах канікул і дозвілля, музеях і т. ін.

Міністерство національної освіти Франції приділяє значну увагу вихованню й навчанню школярів у позашкільному середовищі, яке здійснюється в різноманітних інтегрованих культурно-просвітницьких центрах, музеях. Одним з них стало Містечко Віллет (фр. Cité Villette), відкрите в Парижі 13 березня 1986 року в ніч польоту комети Галєя. Сьогодні це найбільший і, безумовно, новаторський заклад, який популяризує світовий науково-технічний розвиток. Основна мета функціонування Містечка полягає в тому, щоб “зробити доступним для всіх людей розвиток наукових, технічних і виробничих навичок” [1, с. 25], тобто сприяти розумінню науково-технічних процесів, зробити доступними наукові знання, необхідні для подальшої самореалізації в житті, сприяти соціальній адаптації підростаючих поколінь до вимог сучасного світу. У кінцевому підсумку, основна задача Містечка Віллет – виховання підростаючого покоління, тим більше, що понад половина п'ятимільйонної армії відвідувачів, які щорічно бувають у містечку – люди молодше 25 років.

Основні педагогічні характеристики цього проекту полягають у тому, що його метою є прискорення прогресу в розвитку учнів як у французькій мові (для дітей з інших країн), так і в точних науках. Навчально-виховна діяльність Містечка вписується в навчальний рік і ґрунтується на шкільній і позашкільній діяльності. Формою проведення навчально-виховної роботи в музеї є т. зв. “міські заняття” (фр. classes villette), які органічно продовжують шкільні програми і служать поглибленню знань учнів, їхньому залученню до науки й мистецтва [1]. Педагоги й аніматори, які будуть працювати в

містечку, проходять стажування на спеціально організованих підготовчих сесіях (фр. *céssion préparatoires*), спеціально організованих курсах для підготовки й перепідготовки аніматорів, які існують при Містечку Віллет і проводяться упродовж тижня в дні шкільних канікул (4 – 7 липня, 25 – 28 жовтня). На сесіях аніматори ознайомлюються з пропонованими видами діяльності в Містечку, уточнюють навчальні й виховні завдання, визначають методику викладання, доповнюють програму, запропоновану в містечку [1; 3; 4]. У діяльності цього містечка беруть участь численні партнери, і таким чином здійснюється зв'язок школи й соціального середовища.

Розташоване в найбільшому парку (35 га) в архітектурному плані Містечко Віллет – одна із сучасних копій Парижа. Його архітектор А.Фенсілбер зумів домогтися органічного поєднання блакитних балок і опор з граніту зі стінами зі скла й сталі. Два великих куполи діаметром 17 м освітлюють серце Містечка Віллет – містечко науки й техніки (фр. *Cité des sciences et de l'industrie*), територію експозицій і ательє для практичної роботи учнів. Великий освітлений Хол, гігантські ескалатори, чорні балки контрастують з “живими” шахтами ліфтів жовтого кольору. Це вражає місце, до якого жоден відвідувач не залишиться байдужим.

Завдання містечка Віллет визначені в статуті (прийнятий 18 лютого 1985 р.) й полягають у тому, щоб зробити доступним для всього суспільства розвиток науки, техніки й промисловості і “брати участь у їхньому поширенні в своєму регіоні й за кордоном”. Містечко є одночасно виставочним, документаційним, комунікативним і дослідницьким центром, який представляє наукові відкриття й знаменні технічні досягнення нашого часу. Виставки, вистави, дослідження – діяльність такого роду робить з музею справді активне, винахідливе і жваве Містечко, яке щорічно відвідують понад 5 млрд. людей.

Завдяки найсучаснішим технічним і аудіовізуальним засобам, інтерактивності, що впливають одночасно й на пізнавальність, і на емоційний розвиток, відвідувач стає самостійним і активним учасником, “щасливим від свого розуміння всього того, що бачить, і від своїх здобутих знань” [3].

Місто складають три типи приміщень на п'яти рівнях: виставочні зали, приміщення служби освіти й зали для глядачів для вистав. Розглянемо окремо кожний з типів.

Виставочні зали займають територію в 3000 м² для постійних виставок. Вони розміщені на трьох найвищих рівнях містечка. Центральним залом є постійна виставка Містечка науки й техніки Експлора (лат. *explora* – “використання”), яка оновлюється один раз на рік і ознайомлює учнів з досягненнями людства в культурі, науці й техніці. Зі своїми мультимедійними інтерактивними програмами, планшетами з інформацією вона дає змогу відвідувачеві обстежити цей світ як на сучасному етапі, так і в

майбутньому. На відміну від інших музеїв, у Експлорі підхід не дисциплінарний, а тематичний, і виставки організуються навколо п'яти сфер (тем), кожна з яких об'єднує кілька острівків:

1. “Від дослідження Всесвіту до знання навколишнього середовища”;
2. “Людина та її здоров'я”;
3. “Мови і спілкування (комунікація)”;
4. “Земля і небо”;
5. “Від розроблення навколишнього середовища до технологічного й індустріального розвитку”.

Слід відзначити, що тут представляють не спеціалізовані знання, а демонструють зв'язки між кількома підходами в різних галузях науки й техніки. Теми перетинаються з тими поняттями, які трапляються у професійному щоденному житті, щоб дати можливість відвідувачам знайти відповіді на питання, що виникають в складному сучасному світі. У Містечку науки й техніки не подають підсумок науково-технічних пошуків, а стараються підкреслити процеси і способи їх набуття: методи пошуку, розвиток нових технологій з їхнім застосуванням у житті, їхнє економічне й технічне призначення. Ці виставки періодично оновлюються й реорганізуються залежно від потреб суспільства.

Крім постійних виставок, існує велика тимчасова виставка, тема якої щорічно оновлюється. Так, у 1994-1995 рр. була представлена тема “Упаковки”; у 1995-1996 рр. тимчасова виставка присвячувалася “Мірам і розмірам”. Організуються короточасні тимчасові виставки: у 1995 р. це були виставки під назвою “Телеком сьогодні й завтра” і “Леонардо да Вінчі та його послідовники”. Окрім таких виставок, існує містечко для дітей (3800 м²), яке сенсibiliзує дітей з 3 до 12 років щодо науки й техніки; воно дарує задоволення дітям здійснювати свої наукові відкриття в процесі гри. Дітям допомагають спеціально підготовлені аніматори. Містечко для дітей 3-5 років називається “Перші відкриття”, а діти 6-12 років відвідують виставки, присвячені чотирьом темам: “Дослідження живих істот”, “Дослідження машин і механізмів”, “Ти та інші”, “Техніка для спілкування”. Діти мають також і тимчасову експозицію.

У другій половині 80-х років у французьких музеях були відкриті студії (ательє) для організації практичної роботи з учнями. У них діти після огляду експозицій можуть займатися живописом, малюванням, конструюванням і т. ін. У Містечку Віллет працює Техномістечко. Його відкриття відбулося в 1995 р. і в ньому функціонують ательє, у яких діти 12-13 років можуть знайомитися й експериментувати з різноманітними технічними приладами.

Цікаві акваріуми, створені на території Містечка (250 м²), у яких утримуються риби, ракоподібні, молюски, морська рослинність з глибин

Середземномор'я. Великий інтерес становить підводний човен "Аргонавт". Люди можуть його відвідувати й знайомитися з підводним життям.

Наступний тип приміщень – це служба освіти (фр. *service d'éducation*) – спеціально створена при Містечку Віллет організація, яка керує всією педагогічною діяльністю в ньому й розробляє теми занять, виходячи з інтересів учнів, пропозицій викладачів і змісту шкільних програм. До її складу входять викладачі, рекомендовані Міністерством національної освіти.

Служба освіти містить Медіатеку (1200 м²) (фр. *médiathèque* від лат. *medium* – "роздум") – новий тип бібліотек у Франції, оснащених аудіовізуальними засобами для кращого засвоєння учнями матеріалу в процесі індивідуальної роботи. Бібліотека мультимедіа надає у вільне користування 300000 книг, 5000 журналів, 3000 аудіовізуальних документів і навчальних програм. Документи медіатеки присвячені виключно науці й техніці, вона складається з двох великих секторів:

- громадська відеотека, призначена для дітей 3 – 14 років, у якій є навчальні програми, Комета, яка дає змогу отримати доступ до банку даних, і зал Луї-Брай, де сліпі діти можуть працювати з документами, оснащеними спеціальними приладами;
- медіатека, де міститься література про історію наук, призначена для користування вчених-дослідників.

Крім того, до служб освіти належить Центр конгресів Містечка Віллет. Це місце, де відбуваються різноманітні зустрічі, колоквиуми. Воно має найсучасніше обладнання, є можливість розмістити аудиторію в 920 чоловік і складається з численних залів різних розмірів (1200 м²). У заходах, які там відбуваються, щороку бере участь більше 150000 відвідувачів.

Ще один тип приміщень – концертні зали для вистав. Великий хол Віллет (фр. *grand halle villette*) – архітектурна споруда із сталі й скла в містечку для видовищних заходів. Існує також планетарний зал на 308 місць, який має астрономічний імітатор, що дає можливість відтворювати небо, на якому знаходиться 10000 зірок. Щодня там відбувається кілька вистав.

У центрі Містечка Віллет стоїть Жеод (фр. *géode* від гр. "земля") – сферична споруда у формі земної кулі з поверхнею із сталі, всередині якої знаходиться зал для глядачів на 386 місць і унікальний гігантський екран площею 1000 м² і оглядом на 180° для демонстрації науково-популярних, документальних і художніх фільмів для дітей і підлітків. Огляд на 180° забезпечує ефект присутності в тому, що відбувається.

Для демонстрації стереофільмів обладнаний кінотеатр Луї-Люм'єр (фр. *services culturelles*). У ньому демонструються наукові фільми для всіх відвідувачів.

Унікальною спорудою є Синакс – імітаційно пересувний зал, поєднаний шарнірами, який тримається на трьох домкратах. Він

пересувається залежно від зміни напрямку й прискорення. Без небезпеки для життя відвідувачі переживають усі спецефекти і беруть участь у найбільш видовищних експериментах: Формула 1, мандрівка в космос... [3].

Виховання й соціалізація підростаючого покоління в Містечку Віллет здійснюється в ході колоквіумів і лекцій, видавничої справи, встановлення зв'язків з підприємствами. Президент Містечка науки й техніки П.Давід відзначає, що мета цього закладу полягає в тому, щоб “полегшити всім людям входження в інтелектуальний сучасний світ, забезпечуючи їм доступ до його пізнання”. Завдання колоквіумів і лекцій зводяться до того, щоб усім пояснити й дати певні наукові знання, постаратися позбавити людей від страху перед наукою, що, безперечно, буде сприяти подальшому науково-технічному прогресу. Щороку організуються колоквіуми на теми, що відображають зв'язки між наукою й суспільством. Усі вони проходять за участі преси й великої кількості дослідників з Франції та інших країн.

Самостійно або в співробітництві з відомими видавництвами Містечко публікує праці з тем виставок (вода, комунікація, людина і здоров'я), кишенькові книжки на різноманітні теми з колекції “Експлора”, колекції відео- та аудіокасет, путівники по Містечку. Уся ця продукція може бути куплена в бібліотеці Містечка й поширюється по всій Франції й за кордоном.

У Містечку функціонує Фонд підприємств Віллет – асоціація, яка об'єднує чотири десятки підприємств. Завданням Фонду є здійснення зв'язків між Містечком і підприємствами. Вони вивчають один одного й організують спільні акції: беруть участь у виставках, презентаціях технологічних та індустріальних результатів. Отже, містечко Віллет – це не тільки місце, де діти можуть прилучитися до науки й техніки, але одночасно й могутній чинник посилення взаємодії школи й соціального середовища у справі виховання підростаючих поколінь.

Соціальне середовище в роботі Містечка Віллет представлене передусім державою, яка керувала його створенням і щорічно виділяє фінансові дотації. Міністерство національної освіти займається відбором і підготовкою педагогів і аніматорів, які будуть там працювати, вибором методів виховання й соціалізації, що застосовуються потім у Містечку. Міністерство національної освіти також щорічно підписує угоду з адміністрацією Містечка, основною й регіональною інспекцією, керівниками навчальних закладів, визначаючи проекти на наступний навчальний рік.

Партнерські стосунки Містечка науки й техніки з системою Національної освіти ґрунтуються на двох принципах. Перший принцип – наявність спільної мети: участь у формуванні “відповідальних індивідів зі здоровим розумом, здатних сприймати світ, у якому вони живуть, і впливати на нього”, допомагаючи молоді засвоювати необхідну наукову культуру [3]. Другий принцип – взаємодоповнюваність: мета Містечка полягає не в тому,

щоб замінити школу або педагогів, а в тому, щоб допомогти їм настільки, наскільки вони того забажають. Педагогам пропонуються додаткові способи та інші методи в мотивації дітей до науки. З метою досягнення прогресу в засвоєнні дітьми шкільної програми упродовж року педагог може спиратися на ці методи.

Крім Національної освіти, список партнерських стосунків продовжують Товариство зі страхування педагогів Франції, Товариство взаємодопомоги Національної освіти, Національний центр педагогічної документації й т. ін. Подібні партнерські стосунки здійснюються в чотирьох напрямках: підготовка педагогічних кадрів, виховно-освітня діяльність, профорієнтація підлітків та наукові дослідження.

У 1990 р. з ініціативи Містечка науки й техніки була створена асоціація європейських музеїв Ексит. Як уже відзначалося, одним із завдань Містечка є участь у поширенні науково-технічного прогресу не тільки у Франції, але й в усій Європі. Містечко Віллет бере участь у формуванні громадян Європи вже народженої і Європи, яка ще народиться, допомагає будувати єдину європейську культуру, яка може бути створена лише завдяки контактам, спілкуванню європейських народів одного з одним, спільними відкриттями й обмінами. Основна роль у цій діяльності належить молоді. Ексит (англ. European collaborative for science, industry and technology) – Європейське співтовариство з науки, промисловості й техніки, до якого входить Містечко Віллет. Його метою є забезпечення поширення наукової й технічної культури, розвиток співробітництва між школами, музеями й науково-технічними центрами Європи; координація роботи європейських навчальних закладів, які ведуть схожу діяльність. Ексит нараховує зараз 140 членів.

Таким чином, Містечко Віллет активно демонструє своє бажання брати участь у національній системі виховання. Воно є партнером Міністерства Національної освіти і являє собою важливий ресурсний центр для педагогів і всієї системи виховання, який доповнює засоби й методи сучасної школи. Нарешті, воно бере участь у сучасному науково-технічному розвитку, сприяючи професійній орієнтації підростаючих поколінь. Використання французького досвіду в організації шкільної дослідно-експериментальної діяльності щодо виховання підлітків та інтеграції шкільної й позашкільної освіти й виховання може сприяти якісному оновленню системи освіти й виховання в Україні. Аналіз педагогічних принципів функціонування французьких інтегрованих культурно-виховних центрів, музеїв може стати поштовхом до перегляду роботи вітчизняних музеїв, культурних центрів тощо в умовах глибоких політичних та соціально-економічних змін в усіх галузях життя сучасного українського суспільства.

1. *Puisap E.O.* Теория и практика нравственно-эстетического воспитания в современной общеобразовательной школе Франции: Дис. ... канд. пед. наук. М., 1991.
2. *Kallen D.* L'enseignement secondaire en Europe: problèmes et perspectives. – Strasbourg: Edition du Conseil de l'Europe, 1997.
3. Les classes Villette: «Sciences en français». – Strasbourg: Edition du Conseil de l'Europe, 1995.
4. *Rancurel M.* L'enseignement secondaire en France. – Strasbourg: Edition du Conseil de l'Europe, 1995.
5. Recommandation № 13 du Comité des Ministres aux Etats Membres sur le rôle de l'école secondaire dans la préparation des jeunes à la vie. 1983. Le 23 septembre.

**TOWN VILLET AS AN OPEN
SOCIAL PEDAGOGICAL SYSTEM IN FRANCE**

Tatyana Kharchenko

*Taras Shevchenko State Pedagogical University of Luhans'k,
Oboronna str., 2, UA – 91011 Luhans'k, Ukraine*

The article contains the description of the French secondary school as an open social pedagogical system. The described modern French school provides the integrity and continuity of educational process by collaborating with numerous state and public establishments.

Key words: social environment, school and social environment interaction, socialisation of teenagers.

Стаття надійшла до редколегії 13.02.2003
Прийнята до друку 18.06.2003